HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2020. május 14.[1]

C-30/19. sz. ügy

Diskrimineringsombudsmannen
kontra
Braathens Regional Aviation AB

(a Högsta domstolen [legfelsőbb bíróság, Svédország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – 2000/43/EK irányelv – A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód – 7. cikk – Jogvédelem – 15. cikk – Szankciók – Hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítési kereset – Követeléselismerési mechanizmus – A felperes kifejezett kérelme ellenére annak alperes általi elutasítása, hogy elismerje a hátrányos megkülönböztetés fennállását – A szankció és a hátrányos megkülönböztetés közötti kapcsolat – Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke – A hatékony bírói jogvédelemhez való jog – A hátrányos megkülönböztetés fennállása megállapításának kizártsága”

I. Bevezetés

1. A Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem a faji és etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést tiltó 2000/43/EK irányelv[2] értelmezésére irányul, és arra vonatkozik, hogy egy olyan személy, aki úgy véli, ilyen hátrányos megkülönböztetés érte, kérheti a bíróságtól a hátrányos megkülönböztetés fennállásának vizsgálatát, és adott esetben annak megállapítását. Pontosabban annak meghatározására irányul, hogy e személy rendelkezik-e ilyen joggal kártérítési kereset keretében, ha az alperes vállalja a kért kártérítés megfizetését, azonban nem ismeri el, hogy bármilyen hátrányos megkülönböztetést követett el.

2. E problémakör a Diskrimineringsombudsmannen (a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemért felelős svéd hatóság, a továbbiakban: ombudsman) által képviselt légi utas és a Braathens Regional Aviation AB (a továbbiakban: Braathens) légitársaság közötti jogvitában merült fel.

3. A jelen ügy különösen azt a kérdést veti fel, hogy az olyan nemzeti eljárási mechanizmus, amelynek értelmében az alperes a hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítési kereset elismerésével anélkül szüntetheti meg a jogvitát, hogy elismerné a hátrányos megkülönböztetés fennállását, és anélkül, hogy a felperes bíróság előtt kérhetné annak vizsgálatát és megállapítását, lehetővé teszi-e a felperes számára, hogy teljes mértékben érvényesítse az Európai Unió Alapjogi Chartájával (a továbbiakban: Charta) összefüggésben értelmezett 2000/43 irányelvből eredő jogait.

1 Eredeti nyelv: francia.

2 A személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 180., 22. o.; magyar nyelvű különkiadás 20. fejezet, 1. kötet, 23. o.).

4. A jelen indítványban az alábbiakban kifejtett okokból úgy vélem, hogy e kérdésre nemleges választ kell adni.

5. Ezen ügy alapján a Bíróságnak vizsgálnia kell azt a mozgásteret, amellyel a tagállamok eljárási szabályaik meghatározása terén rendelkeznek, figyelembe véve a 2000/43 irányelvnek a Chartával összefüggésben értelmezett követelményeit.

6. Elemzésem végén annak megállapítását javaslom a Bíróságnak, hogy azon személy részére, aki úgy véli, hogy az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetést szenvedett, e hátrányos megkülönböztetés alperes általi elismerésének hiányában lehetővé kell tenni, hogy kérje e hátrányos megkülönböztetés fennállásának bíróság általi vizsgálatát, és adott esetben annak bíróság általi megállapítását. A jogviták rendezésének eljárási mechanizmusa nem vezethet e jog felperessel szembeni megtagadásához.

II. Jogi háttér

A. Az uniós jog

7. A 2000/43 irányelv (19) és (26) preambulumbekezdése a következőket mondja ki:

„(19) A faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] áldozatainak megfelelő jogi védelemmel kell rendelkezniük. A hatékonyabb védelem nyújtása érdekében az egyesületeket vagy egyéb jogi személyeket is fel kell hatalmazni, hogy – a bíróságok előtti képviseletre és védelemre vonatkozó nemzeti eljárási szabályok sérelme nélkül – a tagállamok által meghatározott módon bármilyen áldozat nevében, illetve támogatójaként eljárásokban részt vegyenek.

[…]

(26) A tagállamoknak hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat kell előírniuk az irányelvből adódó kötelezettségek megsértése esetére.”

8. Ezen irányelv „Cél” címet viselő 1. cikke értelmében:

„Ennek az irányelvnek a célja a faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] elleni küzdelem keretrendszerének kialakítása azzal a szándékkal, hogy az egyenlő bánásmód elve a tagállamokban megvalósuljon.”

9. Az említett irányelvnek „A megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] fogalma” címet viselő 2. cikke az (1) bekezdésében a következőképpen rendelkezik:

„Ennek az irányelvnek az alkalmazásában az egyenlő bánásmód elve azt jelenti, hogy nem állhat fenn közvetlen vagy közvetett, faji vagy etnikai származáson alapuló megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés].”

10. Ugyanezen irányelv „Jogvédelem” címet viselő 7. cikke kimondja:

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy minden személy, akit saját állítása szerint az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt sérelem ért, az ebből az irányelvből eredő igényeit bírói és/vagy közigazgatási úton – a tagállamok által szükségesnek vélt esetben akár békéltető eljárás útján is – érvényesíthesse annak a viszonynak a megszűnte után is, amelyben a megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] állítólagosan történt.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy azok az egyesületek, szervezetek vagy egyéb jogi személyek, amelyeknek a nemzeti jog által szabályozott kritériumokkal összhangban törvényes érdekükben áll az ebben az irányelvben előírt rendelkezések betartásának biztosítása, a sértett személy nevében vagy támogatójaként, annak beleegyezésével, az ebből az irányelvből eredő kötelezettségek teljesítéséért folytatott bírósági és/vagy közigazgatási eljárásban részt vehessenek.

(3) Az (1) és (2) bekezdés nem érinti azokat a nemzeti jogszabályokat, amelyek az egyenlő bánásmód elve tekintetében az eljárás megindításának határidejét szabályozzák.”

11. A 2000/43 irányelv „Bizonyítási teher” címet viselő 8. cikke a következőket írja elő:

„(1) A tagállamok nemzeti igazságszolgáltatási rendszerükkel összhangban meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az alperesnek kelljen bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült, abban az esetben, ha azok a személyek, akiket saját állításuk szerint az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt sérelem ért, a bíróság vagy más, hatáskörrel rendelkező hatóság előtt olyan tényeket bizonyítanak, amelyekből vélelmezni lehet, hogy közvetlen vagy közvetett megkülönböztetés [helyesen: hátrányos megkülönböztetés] történt.

[…]

(3) Az (1) bekezdés nem alkalmazandó büntető eljárásokra.

[…]”

12. Ezen irányelv „Szankciók” címet viselő 15. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok megállapítják az ennek az irányelvnek megfelelően elfogadott nemzeti rendelkezések megsértése esetén alkalmazandó szankciók szabályait, és meghoznak minden szükséges intézkedést, hogy biztosítsák ezek alkalmazását. A szankcióknak, amelyek az áldozat számára fizetendő kártérítést is magukban foglalhatják, hatékonynak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lenniük […].”

B. A svéd jog

13. A diskrimineringslagen (2008:567) (a hátrányos megkülönböztetésről szóló törvény) 1. fejezete 4. §-ának (1) bekezdése értelmében hátrányos megkülönböztetésnek minősül többek között az a helyzet, ha valaki hátrányosabb bánásmódban részesül, mint amelyben egy másik személy hasonló helyzetben részesült vagy részesült volna, ha az eltérő bánásmód az illető nemével, nemi identitásával vagy megnyilvánulásával, etnikai származásával, vallásával vagy meggyőződésével, fogyatékosságával, szexuális irányultságával vagy korával függ össze.

14. Ugyanezen törvény 2. fejezetének 12. §-a szerint a hátrányos megkülönböztetés tilos minden olyan személy részéről, aki magán- vagy családi körén kívül árukat, szolgáltatásokat vagy szállást nyújt a lakosság számára.

15. A hátrányos megkülönböztetésről szóló törvény 5. fejezete a hátrányos megkülönböztetést alkalmazó személyek vonatkozásában szankciókat ír elő. Az úgynevezett „hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítésről”, a szerződések és más jogi aktusok felülvizsgálatáról és megsemmisítéséről van szó.

16. E törvény 6. fejezete 1. §-ának második bekezdéséből kitűnik, hogy az említett törvény 2. fejezete 12. §-ának alkalmazásával kapcsolatos jogvitákat a rendes bíróságok a rättegångsbalken (1942:740) (a bírósági eljárásról szóló törvény) azon polgári eljárásokra vonatkozó rendelkezései szerint vizsgálják, amelyeknél a peren kívüli egyezség megengedett.

17. E törvénykönyv 13. fejezetének 1. §-a értelmében a felperes az e rendelkezésben felsorolt feltételek mellett végrehajtás iránti keresetet indíthat annak érdekében, hogy az alperest kötelezzék valamely tevőleges kötelezettség teljesítésére, és különösen arra, hogy hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítés címén fizessen a felperes részére egy pénzösszeget.

18. Ugyanezen törvénykönyv 42. fejezetének 7. §-a előírja, hogy az alperesnek a tárgyaláson haladéktalanul elő kell terjesztenie az ellenkérelmét. Ennek hiányában az alperes dönthet úgy ebben a szakaszban, hogy elismeri a felperes követelését. A követelés elismerése az eljárás megszüntetésére irányul. A követeléselismerés alapulhat a felperes által hivatkozott konkrét jogi vagy ténybeli jogalapon, de nem feltétlenül kell a felperes követelésének alátámasztására szolgáló jogalapokhoz kötődnie.

19. A bírósági eljárásról szóló törvénykönyv e 42. fejezetének 18. §-a értelmében a felperes követelésének alperes általi elismerését követően a bíróság ezen elismerés alapján hozhat ítéletet.

20. E törvénykönyv 13. fejezete 2. §-ának első bekezdése szerint a felperes megállapítási keresetet nyújthat be valamely konkrét jogviszony fennállásának megállapítása iránt, amennyiben bizonytalanság áll fenn e jogviszonyra vonatkozóan, és az őt hátrányosan érinti.

III. Az alapeljárás, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés és a Bíróság előtti eljárás

21. 2015 júliusában egy chilei származású, stockholmi (Svédország) lakóhelyű, a Braathens által üzemeltetett Göteborg-Stockholm belföldi járaton utazó utast (a továbbiakban: utas), valamint egy másik utast a parancsnok határozatával további biztonsági ellenőrzésnek vetettek alá.

22. Az ombudsman keresetet indított a Stockholmstingsrätt (stockholmi körzeti bíróság, Svédország) előtt aziránt, hogy a Braathenst kötelezzék hátrányos megkülönböztetés miatt 10 000 svéd korona (SEK; körülbelül 1000 euró) összegű kártérítés utas részére történő megfizetésére. Keresetének alátámasztására e hatóság arra hivatkozott, hogy az utast a Braathens részéről közvetlen hátrányos megkülönböztetés érte, megsértve ezzel a hátrányos megkülönböztetésről szóló törvény 2. fejezetének 12. §-át és 1. fejezetének 4. §-át. A Braathens az utast arab és muzulmán személynek nézte, ezért további biztonsági ellenőrzésnek vetette alá, következésképpen hátrányos helyzetbe hozta őt a külső megjelenés és az etnikai hovatartozás miatt azáltal, hogy kedvezőtlenebb bánásmódban részesítette őt, mint a hasonló helyzetben lévő más utasokat.

23. A Braathens e bíróság előtt elismerte a követelt kártérítés megfizetése iránti kérelmet, vitatva ugyanakkor bármiféle hátrányos megkülönböztetés fennállását.

24. Az ombudsman ellenezte, hogy a Stockholmstingsrätt (stockholmi körzeti bíróság) az állítólagos hátrányos megkülönböztetés érdemi vizsgálata nélkül e követeléselismerésnek megfelelően hozzon határozatot. Arra az esetre, ha e bíróság a végrehajtás iránti kereset [3] keretében mégis úgy döntene, hogy az ügyet érdemben nem vizsgálja, az ombudsman először is azt kérte, hogy az említett bíróság hozzon olyan megállapítási ítéletet, amely megállapítja, hogy a Braathens a hátrányosan megkülönböztető magatartása okán köteles kártérítést fizetni e hátrányos megkülönböztetés miatt, illetve másodlagosan azt kérte, hogy ugyanezen bíróság egy ilyen ítélettel egyszerűen azt állapítsa meg, hogy az utast a légitársaság hátrányos megkülönböztetésben részesítette.

3 Az okozott kár megtérítésére vonatkozó kötelezettség végrehajtására irányuló polgári jogi keresetről van szó.

25. A Stockholmstingsrätt (stockholmi körzeti bíróság) a határozata rendelkező részének 1. pontjában a Braathenset 10 000 SEK kamatokkal növelt összegének megfizetésére, és e rendelkező rész 2. pontjában a költségek viselésére kötelezte. Ugyanezen rendelkező rész 3. pontjában elfogadhatatlannak nyilvánította az ombudsman megállapítási ítélet iránti kérelmét. Úgy ítélte meg, hogy a jelen ügy tárgyát képezőkhöz hasonló, a felek által szabadon gyakorolható, illetve vállalható polgári jogi jogokkal és kötelezettségekkel kapcsolatos jogvitákat a felperes követelésének elismerése esetén érdemi vizsgálat nélkül kell eldönteni, hangsúlyozva, hogy a bíróságot köti a Braathens elismerése.

26. A Svea hovrätt (stockholmi fellebbviteli bíróság, Svédország) elutasította az ombudsman által benyújtott fellebbezést, mivel úgy ítélte meg, hogy e fellebbezés az elsőfokú ítélet rendelkező részének 1. és 2. pontját illetően elfogadhatatlan, hogy ezen ítélet tiszteletben tartja a svéd polgári eljárásjogi szabályokat, valamint hogy a Braathens elismerésére tekintettel, ez utóbbinak a hátrányosan megkülönböztető magatartással kapcsolatos álláspontja irreleváns. E bíróság elutasította az e rendelkező résznek a megállapítási ítélet meghozatalára vonatkozó 3. pontját érintő fellebbezési kérelmet is.

27. Az ombudsman fellebbezést nyújtott be a fellebbviteli bíróság ítéletével szemben, amelyben azt kérte, hogy a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) terjesszen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé, helyezze hatályon kívül ezen ítéletet, helyezze hatályon kívül a Stockholmstingsrätt (stockholmi körzeti bíróság) ítéletét, és utalja vissza az ügyet e bíróság elé a megállapítási ítélet iránti kérelmei legalább egyikének érdemi vizsgálata céljából, a hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítés megfizetésére irányuló végrehajtási kérelem mellett. A Braathens e kérelmek elutasítását kérte.

28. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy a hátrányos megkülönböztetésről szóló törvény célja a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem, valamint a személyek jogai és esélyei egyenlőségének előmozdítása, függetlenül a nemtől, a nemi identitástól vagy megnyilvánulástól, az etnikai hovatartozástól, a vallástól vagy meggyőződéstől, a fogyatékosságtól, a szexuális irányultságtól vagy az életkortól. E kötelező erejű törvény több tevékenységi területre is kiterjed, mind a köz-, mind a magánszféra vonatkozásában alkalmazandó, azt az Egyesült Nemzetek és az Európa Tanács egyezményeiben, valamint különösen a különböző uniós jogi aktusokban, így a 2000/43 irányelvben szereplő hátrányos megkülönböztetés okainak figyelembevételével fogalmazták meg, és az előkészítő munkálatai szerint célja, hogy a hátrányos megkülönböztetés esetére a szigorú és visszatartó erejű szankciókat tegyen lehetővé.

29. E bíróság hozzáteszi, hogy a 2000/43 irányelv, különösen annak 15. cikke svéd jogba történő átültetése keretében az említett törvény értelmében a hátrányos megkülönböztetést alkalmazó személyekre kiszabott szankció a kártérítés, az úgynevezett „hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítés”, valamint a szerződések és egyéb jogi aktusok felülvizsgálata és megsemmisítése. Közelebbről, bárki, aki megsérti a 2. fejezet 12. cikkében foglalt tilalmat, ilyen kártérítést köteles fizetni. Azt minden egyes esetben úgy kell meghatározni, hogy észszerű kártérítést jelentsen a károsultnak, és emellett hatékonyan hozzájáruljon a társadalomban a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemhez, ily módon biztosítva a kettős – jóvátételi és megelőzési – funkciót.[4] A kérdést előterjesztő bíróság pontosítja, hogy az e cikk alkalmazására irányuló jogviták a rendes bíróságok hatáskörébe tartoznak, amelyek a bírósági eljárásról szóló törvény azon polgári eljárásokra vonatkozó rendelkezései szerint járnak el, amelyekben megengedett a jogvita egyezség útján történő rendezése, mivel a felek szabadon rendelkezhetnek a jogaikkal.

4 A svéd kormány, az ombudsman és Braathens kifejtette, hogy a kártérítés a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság) ítélkezési gyakorlatának megfelelően két részre oszlik, nevezetesen jóvátételi kártérítésre és megelőzési célú emelésre. A jóvátételi kártérítést olyan összegben kell megállapítani, amelyet a hátrányos megkülönböztetés jóvátételéhez szükségesnek ítélnek. Annak összege nem korlátozott. A megelőzés címén alkalmazott növelés főszabály szerint egyenértékű a jóvátételi kártérítéssel, így annak megkétszerezéséhez vezet.

30. A Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság) kiemel továbbá a nemzeti jogból eredő bizonyos eljárásjogi szempontokat. Kifejti, hogy az alperes dönthet úgy, hogy elismeri a felperes követelését anélkül, hogy köteles lenne azt megindokolni, vagy hogy a felperes által hivatkozott valamely jogalapra kellene támaszkodnia. A követeléselismerésnek nem kell a felperes kérelmének alátámasztására felhozott jogalapokhoz kapcsolódnia. Az ilyen elismerésnek a gyakorlatban az a célja, hogy az eljárás anélkül szűnjön meg, hogy az ügy további vizsgálatára szükség lenne. A bíróság a tényállás vagy a jogkérdés tényleges vizsgálata nélkül helyt ad az elismerésnek. Egy ilyen ítéletből tehát nem vonható le egyértelmű következtetés a felperesnek a jogvita körülményeire vonatkozó érvei megalapozottságát illetően.

31. A Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság) hozzáteszi, hogy a bírósági eljárásról szóló törvény 13. fejezetének 2 §-ában előírt megállapítási kereset a felek közötti jogviszony fennállásának megállapítására irányul. Ez a kereset mindazonáltal opcionális. A bíróság vizsgálhatja, hogy fennáll-e bizonytalanság e jogviszonyt illetően, és hogy ez utóbbi sértette-e a felperest többek között azáltal, hogy a gazdasági tevékenységének tervezését megnehezítette. Az ilyen kereset vizsgálatának így a tényállásra tekintettel célszerűnek kell tűnnie, mivel a bíróságnak egyensúlyt kell teremtenie egyrészről a felperes eljáráshoz fűződő érdeke, másrészről az alperest különösen a további eljárások valószínűsége miatt érő kellemetlenségek között.

32. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy az alapügyben az első- és másodfokú bíróságok a Braathenst az elismerése alapján a követelt kártérítés megfizetésére kötelező ítéletet hoztak, anélkül hogy e bíróságok szerint a hivatkozott hátrányos megkülönböztetés fennállásának kérdését megállapítási eljárás keretében vizsgálni lehetne.

33. A kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak ezen eredményt illetően, tekintettel a 2000/43 irányelv 15. cikkének a hátrányos megkülönböztetés szankciói területén meghatározott követelményeire, és a tagállamok azon kötelezettségének fényében, hogy mindenki számára biztosítsák a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz való jogot – a Charta 47. cikkének megfelelően – az uniós jog által biztosított jogok és szabadságok megsértése esetén. E bíróság szerint tisztázni kell, hogy a bíróságnak lehetőséggel kell-e rendelkeznie arra, hogy vizsgálja a hátrányos megkülönböztetés fennállásának kérdését azon fél kérelmére, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetés érte, és hogy a válasz attól függ-e, hogy a feltételezett elkövető elismeri-e annak fennállását, vagy sem.

34. E körülmények között a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„A [2000/43 irányelvben] meghatározott tilalom megsértésére vonatkozó azon ügyben, amelyben a sérelmet elszenvedő személy hátrányos megkülönböztetés miatt kártérítést kér, köteles-e a tagállam az [ezen irányelv] 15. cikkében szereplő, hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókra vonatkozó követelmény teljesülése érdekében a sérelmet elszenvedő személy kérésére mindenkor megvizsgálni, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés – és adott esetben megállapítani, hogy történt –, függetlenül attól, hogy a hátrányos megkülönböztetés elkövetésével vádolt személy elismerte-e a hátrányos megkülönböztetés megtörténtét?”

35. Írásbeli észrevételeket nyújtott be az ombudsman, a Braathens, a svéd és a finn kormány, valamint az Európai Bizottság. A finn kormány kivételével e felek és érdekeltek képviseltették magukat a 2020. február 11-i tárgyaláson.

IV. Elemzés

A. Előzetes észrevételek

36. Az ombudsman által az utas nevében indított kereset célja a Braathens arra történő kötelezése, hogy hátrányos megkülönböztetés miatt fizessen az utasnak kártérítést. E kereset egyik fontos aspektusa, hogy a kereset nem egyszerűen egy pénzösszeg megfizetésére irányul, hanem arra is, hogy a Braathens ismerje el, hogy ezt az összeget hátrányos megkülönböztetés *miatt* fizették ki, vagy a bíróság állapítsa meg az utas egyenlő bánásmódhoz való jogának megsértését.

37. Márpedig a Braathens megtagadja bármilyen hátrányos megkülönböztetés elismerését. Ez utóbbi kijelentette, hogy kész kifizetni a kért kártérítést, és azt valóban ki is fizette, de kizárólag azért, hogy „jó szándékát" mutassa, valamint hogy elkerülje az esetlegesen hosszú és költséges eljárást, amely az állítólagos hátrányos megkülönböztetéssel szembeni védekezésre kényszeríti.

38. A hátrányos megkülönböztetés fennállása elismerésének e megtagadása ellenére az első- és másodfokú bíróságok a nemzeti eljárási szabályoknak megfelelően tudomásul vették, hogy az ombudsman követelésének elismerésével – akinek a keresetét úgy tekintik, hogy az a kártérítési kérelemre korlátozódik – a jogvita befejeződött, noha az ombudsman azt is kérte, hogy állapítsák meg a hátrányos megkülönböztetés fennállását. E bíróságok tehát elrendelték a kártérítés kifizetését, azonban elutasították az ombudsmannak az utas egyenlő bánásmódhoz való joga megsértésének megállapítására irányuló kérelmeit.

39. Hangsúlyozom, hogy a Bíróság elé terjesztett észrevételekből kitűnik, hogy az ilyen megállapítás iránti kereset opcionális,[5] és a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos jogviták[6] esetében nem „szokásos". Az ilyen típusú jogvitákban, mivel a hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítés főszabály szerint közvetlenül meghatározható, a megállapítási keresetet, amely gyakran kétlépcsős eljárást foglal magában, amely először a hátrányos megkülönböztetés megállapítására, majd a kártérítés meghatározására irányul, általában célszerűtlennek,[7] és ennélfogva elfogadhatatlannak kell tekinteni. A keresetet csak akkor lehet alkalmasnak ítélni, ha például a vagyoni vagy nem vagyoni kár mértéke a kereset benyújtásának időpontjában nem határozható meg, és a kereset elévülési idő miatt nem halasztható.[8]

40. Összességében az alapügyben az első- és másodfokon eljáró bíróságok által értelmezett svéd jog szerint az a személy, aki úgy véli, hogy az ezen irányelv 2. cikke értelmében vett, faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés áldozata, a gyakorlatban nem kérheti bíróság előtt a kártérítés mellett e hátrányos megkülönböztetés fennállásának megállapítását, amennyiben e hátrányos

5 Lásd: jelen indítvány 31. pont.

6 Írásbeli észrevételeiben az ombudsman jelzi, hogy kérelmeit annak tudatában terjesztette elő, hogy azt a nemzeti eljárási szabályok alapján általában nem lehet engedélyezni. A Bíróság előtti tárgyaláson folytatott vitákból az is kitűnik, hogy a hátrányos megkülönböztetés miatti kártérítési kereset tárgyában megállapítási ítélet meghozatalának lehetősége a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság) egyetlen határozatának sem volt tárgya az alapeljárás feleinek és a svéd kormánynak a tudomása szerint.

7 Lásd: jelen indítvány 31. pont.

8 Az ombudsman két példát hoz olyan ügyekre, amelyekben a felperes úgy vélte, hogy nem vagyoni kár érte, azonban hiába próbált kérni megállapítási ítéletet vagy a keresetének érdemi vizsgálatát. Az *első ügyben* a felperes azt kérte, hogy a jogalany személyes adatok védelmével kapcsolatos, az uniós jog által biztosított jogainak megsértése címén ismerjék el az állam szerződésen kívüli felelősségét. Az eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a *nem vagyoni kárt* illetően a *megállapítási kereset nem célszerű*, és felhívta a felperest, hogy e kár megtérítése iránt nyújtson be végrehajtási kérelmet (Svea hovrätt [stockholmi fellebbviteli bíróság] 2008. január 10-i határozata, Ö 9152–07., J. S. kontra staten genom Justitiekanslern). A *második ügy* egy diák és egy közszolgálati egyetem tanára közötti, szexuális zaklatási tárgyú esetre vonatkozott. Az állam, miután először vitatta a kártérítés fizetésére irányuló *végrehajtás iránti keresetet*, úgy döntött, hogy elismeri – azonban kizárólag absztrakt módon – az ombudsman által a hallgató nevében előterjesztett keresetet, azt kérve, hogy a bíróság kifejezetten említse, hogy az állam nem ismeri el az állítólagos zaklatást. Noha az ombudsman jelezte, hogy a hallgató elsődleges érdeke nem gazdasági jellegű, *nem tudta elérni, hogy a bíróság érdemben vizsgálja*, hogy a hallgató zaklatás áldozata volt-e. Az előzetes döntéshozatalra utalást elutasították, és első fokon ítéletet hoztak anélkül, hogy a pernyertesnek tekintett diák fellebbezést nyújthatott volna be (Stockholms tingsrätt [stockholmi körzeti bíróság] 2017. október 5-i Diskrimineringsombudsmannen mot staten genom Justitiekanslern ítélet, [T 16908–15]).

megkülönböztetés feltételezett elkövetője beleegyezik a kért kártérítés megfizetésébe, vitatva ugyanakkor bármilyen hátrányos megkülönböztetést. A jelen ügyben felmerülő központi kérdés az, hogy az eljárást megszüntető, a követeléselismeréshez hasonló eljárási mechanizmus vezethet-e ilyen eredményre a 2000/43 irányelv követelményeinek sérelme nélkül.

41. Hangsúlyozom, hogy az ombudsman által a kérdést előterjesztő bírósághoz benyújtott fellebbezés kizárólag arra a helyzetre vonatkozik, amikor az a személy, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetés érte, az alperestől *anélkül* kap kártérítést, hogy ez utóbbi *elismerte* volna a hátrányosan megkülönböztető magatartás tanúsítását. E fellebbezés nem vonatkozik arra az esetre, amelyben az alperes elismeri az ilyen hátrányos megkülönböztetés fennállását. Ez utóbbi esetben az ombudsman úgy véli, hogy mivel a felperes valamennyi kérelmét teljesítették, a nemzeti bíróságok már nem kötelesek vizsgálni, hogy valóban fennállt-e hátrányos megkülönböztetés, és nem célszerű ezzel kapcsolatban kérdést intézni a Bírósághoz.

42. Figyelemmel az alapeljárás keretére, úgy vélem, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést kizárólag abból a szempontból kell vizsgálni, hogy a hátrányos megkülönböztetés fennállását annak feltételezett elkövetője nem ismeri el.

43. Annak érdekében, hogy értékelni lehessen a 2000/43 irányelv végrehajtása céljából a tagállamok rendelkezésére álló eljárási mozgásteret, meg kell vizsgálni ezen irányelv követelményeit.

B. A 2000/43 irányelv követelményei

44. Amint az a preambulumából kitűnik, a 2000/43 irányelv célja a természetes személyek védelme a faji vagy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetéssel szemben, ezáltal biztosítva ezen alapvető emberi jog tiszteletben tartását. A 2000/43 irányelv a hatálya alá tartozó területen ily módon konkretizálja az immár a Charta 21. cikkében[9] foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét. Amint az ezen irányelv (12) preambulumbekezdéséből és 3. cikkéből kitűnik, e jog a társadalom legváltozatosabb területeire terjed ki. Ebben az összefüggésben az említett irányelvnek a jogorvoslatokra és az alkalmazandó szankciókra vonatkozó 7. és 15. cikke központi szerepet játszik az egyenlő bánásmódhoz való jog tiszteletben tartásának biztosítása érdekében, megkövetelve a tagállamoktól, hogy megfelelő jogi védelmet[10] biztosítsanak az ilyen hátrányos megkülönböztetés áldozatai számára.

45. A 2000/43 irányelv 7. cikke előírja a tagállamok számára, hogy bírósági vagy közigazgatási eljárásokat írjanak elő annak érdekében, hogy azok a személyek, akik úgy érzik, hogy az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt őket sérelem érte, érvényesíthessék az ezen irányelvből eredő jogaikat.

46. Az említett irányelv 15. cikke értelmében a tagállamoknak hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókról kell rendelkezniük, amelyek magukban foglalhatják az áldozat részére fizetendő kártérítést is.

9 Lásd analógia útján a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelvvel (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.) kapcsolatban: 2020. április 23-i Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI ítélet (C-507/18, EU:C:2020:289; 38. pont).

10 Lásd: 2000/43 irányelv (19) preambulumbekezdés.

47. E két rendelkezés összefügg, amint az a kulcsfontosságú von Colson és Kamann ítéletből[11] kitűnik, amely a férfiak és nők közötti hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló 76/207/EGK irányelv[12] értelmezésére vonatkozik. Ezen ítélet közelebbről ezen irányelv 6. cikkét értelmezi, amely a hátrányos megkülönböztetést elszenvedő személyeknek a jogaik érvényesítéséhez való jogára vonatkozik, és amelynek szövege hasonló a 2000/43 irányelv 7. cikkében használt kifejezésekhez.

48. A Bíróság ebben az ítéletben megállapította, hogy a tagállamok a 76/207 irányelv 6. cikke értelmében kötelesek a jogrendszerükbe bevezetni azokat a szükséges intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik, hogy minden olyan személy, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetés miatt sérelmet szenvedett, bírói úton érvényesíthesse jogait, pontosítva, hogy ezeknek az intézkedéseknek kellően *hatékonyaknak* kell lenniük az irányelv céljának eléréséhez, és azokra az érintett személyeknek a nemzeti bíróságok előtt *hatékonyan* kell tudniuk hivatkozni. A Bíróság példaként utalt arra, hogy az ilyen intézkedések magukban foglalhatnak megfelelő pénzbeli kártérítést biztosító rendelkezéseket, amelyet adott esetben bírságrendszer erősít meg.[13]

49. A Bíróság hozzátette, hogy a szankciónak ezenkívül *tényleges visszatartó hatást* kell gyakorolnia a hátrányos megkülönböztetés elkövetőjére.[14]

50. Ez ítéletet és az azt követő ítélkezési gyakorlatot az uniós jogalkotó figyelembe vette az egyenlő bánásmód[15] tárgyában elfogadott új irányelvekben, köztük a 2000/43 irányelvben.

51. Az uniós jogalkotó így az egyértelműség érdekében már nem egyetlen rendelkezést, hanem két különálló rendelkezést írt elő, a jelen esetben a 2000/43 irányelv 7. és 15. cikkét. E rendelkezések a „jogvédelemre” - ideértve a bírósági vagy közigazgatási eljárásokat –, illetve a „szankciókra” vonatkoznak.[16]

52. A Bíróság az ítélkezési gyakorlatában pontosította e fogalmak jellemzőit. Megjegyzem, hogy a hatékonyság és ténylegesség azonos kifejezéseit használják mind a jogvédelemre,[17] mind a szankciókra[18].

53. A jogvédelmet illetően a Bíróság általában a hatékony bírói jogvédelemhez való jogra[19] utal.

11 1984. április 10-i ítélet (14/83, EU:C:1984:153).

12 A férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés, az előmenetel és a munkakörülmények terén történő végrehajtásáról szóló, 1976.február 9-i 76/207 tanácsi irányelv (HL 1976. L 39., 40. o.).

13 1984. április 10-i von Colson és Kamann ítélet (14/83, EU:C:1984:153, 18. pont).

14 1984. április 10-i von Colson és Kamann ítélet (14/83, EU:C:1984:153, 23. pont).

15 Lásd: 2000/78 irányelv; a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról szóló, 2004. december 13-i 2004/113/EK tanácsi irányelv (HL 2004. L 373., 37. o.); a férfiak és a nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról szóló, 2006. július 5-i 2006/54/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2006. L 204., 23. o., helyesbítés HL 2019. L 191., 45. o.), valamint az önálló vállalkozói tevékenységet folytató férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról és a 86/613/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2010. július 7-i 2010/41/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2010. L 180., 1. o.).

16 E rendelkezések a 2000/78 irányelv 9. és 17. cikkében, a 2004/113 irányelv 8. és 14. cikkében, a 2006/54 irányelv 17., 18.és 25. cikkében, valamint a 2010/41 irányelv 9. és 10. cikkében szerepelnek. Még ha van is némi különbség az egyes irányelvek között a használt kifejezések tekintetében, a jelen elemzés szempontjából azok nem jelentősek.

17 Lásd: 1990. november 8-i Dekker ítélet (C-177/88, EU:C:1990:383, 23. pont); 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 22. és 24. pont); 1997. április 22-i Draehmpaehl ítélet (C-180/95, EU:C:1997:208, 39. pont); 2008. július 10-i Feryn ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397, 37. pont); 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 63. pont); 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 31. pont).

18 Lásd: 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 22. pont); 1997. április 22-i Draehmpaehl ítélet (C-180/95, EU:C:1997:208, 25. pont); 2008. július 10-i Feryn ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397, 38. pont); 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 73. pont).

19 A 2000/43 irányelvet illetően lásd: 2008. július 10-i Feryn ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397, 37. pont).

54. A Bíróság értelmezett egy, a 2000/43 irányelv 7. cikkével azonos szövegű rendelkezést, nevezetesen a 2000/78 irányelv 9. cikkét.[20] Megállapította, hogy e 9. cikk hatékony jogorvoslathoz való jogot ír elő, hasonlóan a Charta[21] 47. cikkének első bekezdésében foglalt rendelkezéshez. Ez utóbbi rendelkezés alapján mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz.

55. Hangsúlyozom, hogy bár az elsődleges jogban biztosított alapvető jogról van szó – amelyre minden személy hivatkozhat –, az uniós jogalkotó szükségesnek tartotta e jognak a 2000/43 irányelvben, valamint a többi egyenlő bánásmódról szóló irányelvben történő újbóli megerősítését, annak előírásával, hogy e jogot eljárási szabályokkal kell végrehajtani. Ez utóbbiak azon jogorvoslati lehetőségeket tükrözik, amelyeket a tagállamoknak az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése értelmében az uniós jog által szabályozott területeken a hatékony bírói jogvédelem biztosítása érdekében létre kell hozniuk.

56. A Bíróság így a Leitner ítéletben[22] megállapította, hogy az egyenlő bánásmód elvének tiszteletben tartása megköveteli, hogy az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést szenvedett személyek számára „hatékony bírói jogvédelmet *biztosítsanak* az egyenlő bánásmódhoz való joguk tekintetében”[23].

57. Ebből következik, hogy azon személy számára, aki úgy véli, hogy etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés áldozata, a 2000/43 irányelv 7. cikke értelmében lehetővé kell tenni, hogy bíróság előtt érvényesítse az egyenlő bánásmódhoz való jogát annak érdekében, hogy e bíróság megvizsgálja, hogy történt-e hátrányos megkülönböztetés, és tiszteletben tartassa e jogát[24].

58. A jogalkotó tovább erősítette azon személy bírói jogvédelmét, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetés áldozata, megkönnyítve számára a bizonyításfelvételt. A 2000/43 irányelv 8. cikke így előírja, hogy amennyiben az a személy, aki úgy véli, hogy hátrányos megkülönböztetés áldozata, olyan tényeket bizonyít, amelyekből vélelmezhető, hogy hátrányos megkülönböztetés történt, az alperesnek kell bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód elve nem sérült.

59. A 2000/43 irányelv 15. cikkében előírt szankciók vonatkozásában a Bíróság – a hasonló rendelkezéseket illetően – hangsúlyozta, hogy a tagállamoknak elsősorban azt kell biztosítani, hogy a károsult az elszenvedett kárért *teljes jóvátételt*[25] kaphasson. Következésképpen e kártérítés nem korlátozható.[26]

20 2019. május 8-i Leitner ítélet (C-396/17, EU:C:2019:375).

21 Lásd ebben az értelemben: 2019. május 8-i Leitner ítélet (C-396/17, EU:C:2019:375, 61. pont).

22 2019. május 8-i ítélet (C-396/17, EU:C:2019:375, 62. pont).

23 Kiemelés tőlem.

24 Az egyenlő bánásmódhoz való jog érvényesítése érdekében a bírósághoz fordulás jogát a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló tanácsi irányelvre irányuló javaslat (COM(1999) 566 végleges) ismerteti. Megfelel a hatékony jogorvoslathoz való jogra vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlatnak; lásd legutóbb: 2020. március 26-i Simpson és HG kontra Tanács és Bizottság (felülvizsgálat) ítélet (C-542/18 RX-II és C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 55. pont).

25 Lásd: 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 26., 31. és 34. pont); 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 33. és 37. pont).

26 Lásd: 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 26., 30. és 32. pont).

60. Másodszor a szankcióknak ténylegesen *visszatartó hatásúaknak*[27] kell lenniük. Nem lehetnek tehát pusztán szimbolikusak,[28] és összhangban kell állniuk a jogsértések súlyával,[29] az arányosság elvének tiszteletben tartása[30] mellett. A nyilvánosságra hozatali intézkedések úgy tekintendők, hogy visszatartó szerepet[31] tölthetnek be. A szankciók büntető funkciót is betölthetnek[32].

61. Hangsúlyozom, hogy bár a bírói jogvédelemnek és a szankcióknak hatékonynak és ténylegesnek kell lenniük, a tagállamok szabadon választhatják meg a számukra megfelelőnek tűnő intézkedéseket, feltéve hogy azok lehetővé teszik számukra az uniós jog által elérni kívánt eredmények elérését.[33]

62. A jelen ügyben éppen e választási szabadság terjedelméről van szó az uniós jogalkotó által a 2000/43 irányelvben előírt kötelezettségek szempontjából.

63. A kérdést előterjesztő bíróság magyarázataiból kitűnik, hogy az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló szankciórendszer célja egyrészről a károsult által elszenvedett kár jóvátétele, másrészről a hátrányos megkülönböztetés elkövetőjének szankcionálása, visszatartva őt attól, hogy a jövőben hátrányosan megkülönböztető magatartást tanúsítson. Ráadásul e szankciók végrehajtásához jogorvoslati lehetőséget, végrehajtási keresetet is előírnak.

64. A Braathens, a svéd kormány és a Bizottság ebből azt a következtetést vonja le, hogy az ilyen szankció- és jogorvoslati rendszer, amely magában foglalja az eljárás megszüntetésének eljárási mechanizmusát, amelyet a követeléselismerés jelent, megfelel a 2000/43 irányelvben előírt követelményeknek.

65. Az ombudsmanhoz hasonlóan én is úgy vélem – a Braathensszel, a svéd kormánnyal és a Bizottsággal ellentétben –, hogy nem ez a helyzet.

C. A 2000/43 irányelvből eredő, az eljárási autonómiát érintő következmények

66. Emlékeztetek arra, hogy az eljárási autonómia elve és az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogalanyok uniós jogból eredő jogai védelmének biztosítását szolgáló uniós szabályozás hiányában az egyes tagállamok jogrendjének feladata kijelölni a hatáskörrel rendelkező bíróságot, és meghatározni az e jogok védelmének biztosítására irányuló keresetekre vonatkozó eljárási szabályokat[34].

67. A tagállamok e szabadsága alá van rendelve az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének, azaz először is az annak biztosítására irányuló kötelezettségnek, hogy ezen eljárási szabályok ne legyenek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló, belső jellegű keresetekre vonatkozóak, másodszor pedig azon kötelezettségnek, hogy e szabályok ne tegyék lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jog által biztosított jogok gyakorlását.

27 Lásd: 1990. november 8-i Dekker-ítélet (C-177/88, EU:C:1990:383, 23. pont); 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 22. és 24. pont); 1997. április 22-i Draehmpaehl ítélet (C-180/95, EU:C:1997:208, 40. pont); 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 63. pont); 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 31. pont). Megjegyzem, hogy magát a szankció e kettős funkcióját tükrözi a 2006/54 irányelv két különálló rendelkezése, nevezetesen a „kártalanítás vagy kártérítés”, illetve a „szankció” címet viselő 18. és 25. cikk. A „szankció” kifejezés tehát innentől azon intézkedések számára van fenntartva, amelyeknek kizárólag visszatartó hatásuk van.

28 Lásd: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 64. pont).

29 Lásd: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 63. pont).

30 Lásd: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 63. pont).

31 Lásd: 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 68. pont).

32 Lásd: 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 40. pont).

33 Lásd: 1990. november 8-i Dekker-ítélet (C-177/88, EU:C:1990:383, 26. pont); 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 23. pont); 2008. július 10-i Feryn ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397, 37. pont); 2013. április 25-i Asociația Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 61. pont); 2015. december 17-i Arjona Camacho ítélet (C-407/14, EU:C:2015:831, 30. pont).

34 Lásd többek között: 1976. december 16-i Rewe-Zentralfinanz és Rewe-Zentral ítélet (33/76, EU:C:1976:188); 2007. március 13-i Unibet ítélet (C-432/05, a továbbiakban: Unibet ítélet, EU:C:2007:163, 39. pont).

68. A Bíróságnak számos ügyben fokozatosan egy másik tesztet kellett alkalmaznia, az immár a Charta 47. cikkében [35] biztosított hatékony bírói jogvédelem tesztjét. E teszt annak vizsgálatából áll, hogy az érintett belső jog hatékony bírói jogvédelmet biztosít-e azáltal, hogy lehetővé teszi az érdekelt számára, hogy bíróság előtt érvényesítse az uniós jogból eredő jogait. Ez utóbbi teszt kényszerítőbb jellegűnek tekintendő. Csak a Charta 52. cikkének (1) bekezdése alapján fogad el korlátozásokat, nevezetesen azzal a feltétellel, hogy ezt a korlátozást törvény írja elő, annak tiszteletben kell tartania a Charta által elismert jogok és szabadságok lényeges tartalmát, valamint az arányosság elvét.

69. Az egyik és/vagy a másik tesztet rendszerint attól függően kell alkalmazni, hogy a vizsgált szabályok a Charta 47. cikke értelmében vett hatékony bírói jogvédelemhez való jogot érintik-e, vagy sem. [36]

70. Mivel a jelen ügy a szankciókra és a jogorvoslatokra vonatkozó, a hatékony bírói jogvédelem biztosítására irányuló, másodlagos jogból eredő szabályokra vonatkozik, véleményem szerint a hatékony bírói jogvédelem tesztjét kell alkalmazni.

71. Mindazonáltal úgy vélem, hogy ilyen esetben nincs helye a két teszt szembeállításának, mivel a „tényleges érvényesülés” fogalma az eljárási autonómia elvének keretében összekapcsolódik a „hatékony bírói jogvédelem” fogalmával.

72. A tagállamok tehát szabadon fogadhatják el a számukra megfelelőnek tűnő eljárási szabályokat, a 2000/43 irányelvből eredő követelmények sérelme nélkül.

73. E tekintetben megjegyzem, hogy a 2000/43 irányelvnek a Charta 47. cikkével összefüggésben értelmezett 7., 8. és 15. cikke kifejezett vagy hallgatólagos előírásokat tartalmaz a szabályozási területre vonatkozóan.

74. Először is, ezen irányelv 7. és 15. cikkének megfelelően a tagállamok kötelesek biztosítani a hatékony bírói jogvédelem biztosítását lehetővé tevő jogorvoslati lehetőségeket, valamint jóvátételi és szankcionálási intézkedéseket. Másodszor az említett irányelv 8. cikke kifejezetten eljárási szabályt ír elő a bizonyítási teherre vonatkozóan.

75. Az alábbiakban megvizsgálom az ezen irányelv alapján a tagállamok által a szankciókkal kapcsolatban elfogadott intézkedésekre (1. szakasz), jogorvoslati lehetőségekre (2. szakasz), valamint általánosabban a tagállamok azon lehetőségére gyakorolt gyakorlati következményeket, hogy a jogviták rendezését megkönnyítő, a rendelkezési elven alapuló mechanizmusokat írjanak elő (3. szakasz).

1. A szankciók tagállamok általi „szabad” meghatározásáról

76. A jelen indítvány 34. lábjegyzetében hivatkozott állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a tagállamok mozgástérrel rendelkeznek az általuk megfelelőnek tartott szankciók megválasztása terén. A 2000/43 irányelvet illetően a Bíróság a Feryn ítéletben [37] megállapította, hogy az irányelv nem ír elő meghatározott szankciót, hanem meghagyja a tagállamok számára az irányelv céljának elérését biztosító különböző megoldások közüli szabad választás lehetőségét.

35 Lásd többek között: 2016. szeptember 15-i Star Storage és társai ítélet (C-439/14 és C-488/14, EU:C:2016:688); 2016. november 8-i Lesoochranárske zoskupenie VLK ítélet (C-243/15, EU:C:2016:838).

36 Szemléltetésképpen lásd *először is* kizárólag az eljárási autonómia tesztjének alkalmazását illetően: 2003. február 27-i Santex ítélet (C-327/00, EU:C:2003:109); 2015. október 6-i Târcia ítélet (C-69/14, EU:C:2015:662); *másodszor*, kizárólag a hatékony bírói jogvédelem tesztjének alkalmazását illetően: 2016. szeptember 15-i Star Storage és társai ítélet (C-439/14 és C-488/14, EU:C:2016:688); a 2016. november 8-i Lesoochranárske zoskupenie VLK ítélet (C-243/15, EU:C:2016:838); és *harmadszor* a két teszt alkalmazását illetően: 2010. március 18-i Alassini és társai ítélet (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146).

37 2008. július 10-i ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397, 37. pont).

77. Ebben az ítéletben, amely az állásra pályázók kiválasztása során alkalmazott hátrányos megkülönböztetésre vonatkozott, a Bíróság a 39. pontban pontosította, hogy a szankciók állhatnak a hátrányos megkülönböztetésnek az illetékes bíróság vagy közigazgatási hatóság által kellő fokú nyilvánosság előtt történő megállapításából, a munkáltatónak a megállapított hátrányos megkülönböztetés gyakorlatának abbahagyására történő felszólításából, adott esetben kényszerítő bírság terhe mellett, vagy az eljárást kezdeményező szervezet részére fizetendő kártérítésből.[38]

78. Ebből következik, hogy a tagállam szankció címén többek között előírhatja kártérítés fizetését, és a hátrányos megkülönböztetés megállapítása csupán az egyik, a számára nyitva álló többi szankció lehetősége közül.

79. Ebből az ítéletből azonban kitűnik, hogy a kiszabott szankció szorosan kapcsolódik a hátrányos megkülönböztetés fennállásához.[39] Az említett ítélet nem értelmezhető úgy, hogy a kártérítés a 2000/43 irányelv 15. cikke értelmében hatékony szankciónak minősülhet anélkül, hogy a hátrányos megkülönböztetés feltételezett elkövetője elismerte volna, vagy valamely közigazgatási vagy igazságügyi hatóság megállapította volna az egyenlő bánásmódhoz való jog megsértését.

80. Úgy vélem, hogy a kártérítés megfizetése és az egyenlő bánásmódhoz való jog megsértése közötti – e jog megsértésének elismerésével vagy megállapításával létrejövő – kapcsolat hiánya sértené mind a szankció jóvátételi, mind a visszatartó funkcióját.

a) A szankció jóvátételi funkciójáról

81. A Bíróság a Marshall ítéletben megállapította, hogy a pénzbeli kártérítés lehet az elfogadott intézkedés a jelen esetben a férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód helyreállítása érdekében, hangsúlyozva, hogy ennek a jóvátételnek az elszenvedett kárhoz képest megfelelőnek kell lennie.[40]

82. Ugyanakkor hogyan lehetne az elszenvedett *kárt* jóvá tenni, ha azt nem ismerik el vagy nem állapítják meg?

83. Ez a kérdés különösen akkor merül fel, ha – mint a jelen ügyben – nem vagyoni kárról van szó. Úgy tűnik, hogy a pénzbeli összeg megfizetése önmagában általában nem elegendő az elszenvedett kár megtérítéséhez. Amint arra az ombudsman hivatkozik, az általa képviselt utasnak és a hátrányos megkülönböztetés áldozatai többségének elsődleges érdeke nem gazdasági.

84. Márpedig, ha az alperes úgy fizeti meg a kért összeget, hogy nem ismeri el a sérelem fennállását, kétségtelen, hogy a károsult kap egy pénzösszeget, de mivel az nem kapcsolódik az elszenvedett kárhoz, elhatárolódik a károsult által a valóságban átélt helyzettől. Ha a bíróság a felperes akarata ellenére az ítéletében megemlíti, hogy a hátrányos megkülönböztetést nem ismerik el,[41] és maga nem nyilatkozik az állítólagos hátrányos megkülönböztetés valós voltáról vagy annak hiányáról, az jogilag nem létezik.

85. A szankció – a jelen esetben a kártérítés – és a hátrányos megkülönböztetés fennállása közötti kapcsolat megteremtésének szükségességét az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) az ítélkezési gyakorlata is megerősíti.

38 2008. július 10-i Feryn ítélet (C-54/07, EU:C:2008:397).

39 A jog és a jóvátételi intézkedés közötti szoros kapcsolatot van Gerven W. az „Of rights, remedies and procedures”, CMLRev, 2000., 37. kötet, 525. o.) cikkében hangsúlyozza: „the close link between right and remedy lies in the fact that a right must necessarily give rise to a remedy which allows the right to be enforced through the judicial process”.

40 Lásd ebben az értelemben: 1993. augusztus 2-i Marshall ítélet (C-271/91, EU:C:1993:335, 30. és 34. pont).

41 A jelen ügyben az elsőfokú ítélet tartalmaz ilyen megjegyzést.

86. Emlékeztetek arra, hogy a Charta 52. cikke (3) bekezdésének megfelelően amennyiben a Charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezményben (kihirdette az 1993. évi XXXI. tv., a továbbiakban: EJEE) biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az említett egyezményben szerepelnek.

87. Márpedig a Charta 47. cikkében foglalt hatékony bírói jogvédelemhez való jog az EJEE tisztességes tárgyaláshoz való jogra, illetve a hatékony jogorvoslathoz való jogra [42] vonatkozó 6. és 13. cikkében foglalt jogokat tükrözi. Egyébiránt a faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód, amelynek védelmére a 2000/43 irányelv irányul, és amelyet a Charta 21. cikke rögzít, az EJEE 14. cikkét [43] tükrözi. Következésképpen az EJEB ítélkezési gyakorlatára való hivatkozás releváns e területen.

88. Az EJEB úgy ítélte meg, hogy az a személy, aki úgy véli, hogy az EJEE 34. cikke [44] értelmében vett hátrányos megkülönböztetés „áldozata”, és kártérítés formájában annak jóvátételét kéri, csak akkor veszíti el áldozati jogállását, ha két feltétel teljesül. A személynek nemcsak meg kell kapnia a kért kártérítést, hanem a nemzeti hatóságoknak ezenfelül el kell ismerniük az EJEE állítólagos megsértését. [45]

89. Úgy vélem, hogy ez az ítélkezési gyakorlat releváns a 2000/43 irányelv értelmében vett hátrányos megkülönböztetés áldozatait illetően. Ezen irányelv keretében a „sérelmet szenvedett személy” fogalma megfelel az EJEE értelmében vett hátrányos megkülönböztetés „feltételezett áldozata” [46] fogalmának.

90. Ha az EJEB ezen ítélkezési gyakorlatát az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló ügyre alkalmazzunk, ez azt jelenti, hogy az e személy által elszenvedett kár tényleges jóvátétele érdekében e személy kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy hátrányos megkülönböztetés érte. Ez az ítélkezési gyakorlat egyértelművé teszi az egyenlő bánásmód elve tiszteletben tartásának elmulasztása miatt sérelmet szenvedett személynek fizetett kártérítés és az egyenlő bánásmódhoz való jogának megsértése közötti kapcsolat fennállása megállapításának fontosságát.

91. Nem lehet helyt adni a svéd kormány és a Braathens azon álláspontjának, amely szerint az EJEB ítélkezési gyakorlata nem releváns két magánszemély, a jelen esetben egy magánjogi társaság és egy magánszemély közötti jogvita keretében, mivel az csak az állam és a magánszemélyek közötti kapcsolatokra vonatkozik.

92. Egyrészről ugyanis az EJEB alapvető jogok megsértésének tilalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatából eredő tanulságok a magánszemélyek közötti jogviszonyokra is alkalmazhatók az ezen egyezmény által a részes államok számára előírt „pozitív kötelezettségek” tana útján, különösen az annak biztosítására irányuló pozitív kötelezettség révén, hogy valamely magánszemélyt másik magánszemély ne részesítsen hátrányos megkülönböztetésben az említett egyezményben előírt jogok

42 Lásd az Alapjogi Chartához fűzött, annak 47. cikkére vonatkozó magyarázatokat (HL 2007. C 303., 17. o.).

43 Lásd az Alapjogi Chartához fűzött, annak 21. cikkére vonatkozó magyarázatokat (HL 2007. C 303., 17. o.).

44 Az EJEE 34. cikke értelmében az EJEB-hez kérelemmel fordulhat bármely természetes személy, aki azt állítja, hogy az egyezményben vagy az ahhoz csatolt jegyzőkönyvekben biztosított jogok valamely Magas Szerződő Fél által történő megsértésének áldozata volt.

45 Lásd többek között: EJEB, 2004. november 25-i Nardone kontra Olaszország határozat (CE:ECHR:2004:1125DEC003436802, „Jogkérdésről” rész, 1. §); EJEB, 2012. június 7-i Centro Europa 7.S. R.L és Di Stefano kontra Olaszország ítélet (CE:ECHR:2012:0607JUD003843309, 81. §, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint 87. és 88. §).

46 Megjegyzem, hogy a 2000/43 irányelv (24) preambulumbekezdése, valamint előkészítő munkálatai az „áldozat” kifejezést használják.

gyakorlása során.[47] Másrészről mindenesetre az EJEE-ben az ezen egyezményben[48] előírt valamely jog hatályát illetően előírt korlátozások nem alkalmazhatók a Chartában szereplő egyenértékű jogokra, amennyiben azok nem írnak elő ilyen korlátozást. Végül a Bíróság számos, magánszemélyek közötti[49] jogvitában értelmezte a Charta 21. és 47. cikkét.

93. Ebből következik, hogy az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó jogvita esetében az utashoz hasonló felperes számára lehetővé kell tenni, hogy annak megállapítását kérje, hogy az alapügyben részt vevőhöz hasonló légi társasággal szemben követelt kártérítés ilyen hátrányos megkülönböztetésnek tudható be. Amennyiben e társaság a hátrányos megkülönböztetés elismerése nélkül fogadja el a kártérítési kérelmet, a sérelmet szenvedett felperes kérheti a bíróságtól a hátrányos megkülönböztetés fennállásának vizsgálatát.

94. A kártérítés és a hátrányos megkülönböztetés közötti, – ez utóbbi elismerésén vagy megállapításán alapuló – kapcsolat nem csupán azért fontos, hogy az áldozat megfelelő jóvátételt kaphasson, hanem azért is, hogy a szankció betölthesse második funkcióját, azaz visszatartó szerepét a 2000/43 irányelv 15. cikkének megfelelően.

b) *A szankció visszatartó funkciójáról*

95. A kártérítés és a hátrányos megkülönböztetés közötti, – ez utóbbi elismerésén vagy megállapításán alapuló – kapcsolat szükségességét illetően az a) pontban kifejtettekhez hasonló megfontolások alkalmazandók annak biztosítása érdekében, hogy a szankció betöltse visszatartó szerepét mind az alperessel, mind más, hasonló hátrányos megkülönböztetést megvalósító személyekkel szemben.

96. Hogyan lehet ugyanis valamely összeg megfizetésének kellően visszatartó hatása az alperessel szemben azáltal, hogy arra ösztönzi, hogy ne ismételje meg a hátrányosan megkülönböztető magatartását, megelőzve ezzel újabb hátrányos megkülönböztetést az alperes vagy más személyek részéről, ha az alperes nem ismeri el, hogy ilyen magatartást tanúsított, és a bíróság nem állapítja meg a hátrányos megkülönböztetés fennállását?

97. A finn kormány azt állítja, hogy a hátrányos megkülönböztetés elkövetője a megemelt összegű kártérítés megfizetése révén tisztában van a cselekményével, és ez visszatartja őt attól, hogy a jövőben ugyanazon hátrányosan megkülönböztető magatartást megismételje. E tudatosság azonban éppen akkor hiányzik, ha – mint a jelen ügyben is – az alperes megtagadja a hátrányos megkülönböztetés elismerését, és a követelt összeg nem jár rá nézve jelentős gazdasági hatással.[50]

98. Ha a szankció nem kapcsolódik egyértelműen valamely hátrányosan megkülönböztető magatartáshoz, meg kell állapítani, hogy a visszatartó hatás jelentősen csökken. A hátrányos megkülönböztetés elkövetője hajlamos lehet arra, hogy a jövőben figyelmen kívül hagyja a szankciót, és ugyanazokat a magatartásokat megismételje, mivel nem a hátrányos megkülönböztetés „miatt” szabtak ki vele szemben szankciót.

47 Lásd ebben az értelemben: EJEB 2016. április 12-i R. B. kontra Magyarország határozat (CE:ECHR:2016:0412JUD006460212, 81. §).

48 Emlékeztetek például arra, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmának az EJEE 14. cikkében foglalt elve csak az ezen egyezmény által elismert egyéb jogok és szabadságok egyikével együttesen alkalmazandó. Egyébiránt a Charta 52. cikke (3) bekezdése második mondatának megfelelően semmi nem akadályozza az uniós jogot abban, hogy kiterjedtebb jogokat biztosítson.

49 Bár azt javaslom a Bíróságnak, hogy ne közvetlenül alkalmazza a Charta 21. és 47. cikkét, hanem, hogy a 2000/43 irányelvet e cikkek fényében értelmezze, hangsúlyozom, hogy a Bíróság megállapította, hogy e cikkek horizontális közvetlen hatállyal rendelkeznek, és így alkalmasak arra, hogy két magánszemély közötti jogvitában közvetlenül alkalmazzák őket. Lásd: 2018. április 17-i Egenberger ítélet (C-414/16, EU:C:2018:257, 76. pont); 2019. január 22-i Cresco Investigation ítélet (C-193/17, EU:C:2019:43, 76. pont).

50 Anélkül, hogy állást foglalnék a szankció megfelelő mértékéről, megjegyzem, hogy a Braathens maga is hangsúlyozta a követelt kártérítés összegének nagyon alacsony voltát.

99. Ha kártérítési kereset esetén az alperes a kártérítés megfizetésével eltekinthetne bármilyen hátrányos megkülönböztetés fennállásának elismerésétől, és annak fennállását bíróság nem tudná megállapítani, a 2000/43 irányelv által előírt intézkedéseket nagymértékben megfosztanák hatékony érvényesülésüktől, és nem tennék lehetővé a hátrányos megkülönböztetés elleni hatékony küzdelmet, mivel ezen intézkedések figyelmen kívül hagyhatók lennének.

100. Ilyen esetben az alperes valamilyen módon „megvásárolhatja” a hátrányosan megkülönböztető magatartását, mivel azt nem ismerik el és nem is állapítják meg.

101. Ezzel szemben az egyenlő bánásmódhoz való alapvető jog megsértésének elismerése vagy megállapítása arra ösztönözheti az alperest, hogy a jövőben ne ismételje meg ugyanazokat a hátrányosan megkülönböztető magatartásokat. A visszatartó hatást erre vonatkozó közlemény vagy hirdetmény is erősítheti.

102. Következésképpen annak megállapítását javaslom a Bíróságnak, hogy kapcsolatnak kell fennállnia a szankció és a hátrányos megkülönböztetés fennállása között, akár a hátrányos megkülönböztetés elkövető általi elismerése, akár annak bíróság vagy közigazgatási hatóság általi megállapítása révén annak érdekében, hogy a szankció teljes mértékben betölthesse a 2000/43 irányelv 7. és 15. cikke szerinti jóvátételi és visszatartó erejű funkcióját.

2. A jogorvoslati lehetőségek „szabad” meghatározásáról

103. A hátrányos megkülönböztetés elismerésével vagy megállapításával kapcsolatos fenti megfontolások a hatékony és tényleges jogorvoslatok 2000/43 irányelv 7. cikke szerinti fennállásának vizsgálatát illetően is relevánsak. Ugyanazon probléma két oldaláról van ugyanis szó, mivel a hatékony szankciók megállapításának sérelme a jogorvoslati lehetőségek tényleges érvényesülésének sérelmében nyilvánul meg.

104. Amint arra a jelen indítvány 71. pontjában rámutattam, a „tényleges érvényesülés” fogalma itt a „hatékony bírói jogvédelem” fogalmához kapcsolódik.

105. Bár a tagállamok főszabály szerint szabadon választhatják meg a rendelkezésükre álló jogorvoslati lehetőségeket és az azokra vonatkozó eljárási módokat, ez azzal a feltétellel lehetséges, hogy azok nem sértik a 2000/43 irányelvnek a Charta 47. cikkével összefüggésben értelmezett 7. cikkében előírt hatékony bírói jogvédelemhez való jogot.

106. A Braathens szerint az Unibet ítéletből kitűnik, hogy a tagállamok nem kötelesek önálló jogorvoslati lehetőséget biztosítani a nemzeti jog uniós joggal való összeegyeztethetőségének vizsgálatához. Ebből azt a következtetést vonja le, hogy a svéd eljárásjog által előírt végrehajtási keresethez hasonló jogorvoslati lehetőség és az ahhoz kapcsolódó eljárási szabályok, a jelen esetben a követeléselismerés mechanizmusa megfelel az uniós jognak.

107. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy az uniós jog kétségkívül nem kívánt a nemzeti jog által létrehozottaktól eltérő jogi lehetőségeket teremteni. Ezen ítéletből mindazonáltal az következik, hogy e megfontolás azon feltétellel alkalmazandó, hogy a nemzeti jog értelmében rendelkezésre állnak jogorvoslati lehetőségek, akár csak járulékos jelleggel is, annak érdekében, hogy biztosítsák a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak tiszteletben tartását.[51]

51 Lásd ebben az értelemben: Unibet ítélet 42. és 65. pont.

108. Márpedig a Bíróság elé terjesztett iratokból kitűnik, hogy ha az alperes úgy dönt, hogy elismeri a felperes kártérítési kérelmét, ugyanakkor tagadja, hogy hátrányosan megkülönböztető magatartást tanúsított volna, a felperes gyakorlatilag meg van fosztva attól a lehetőségtől, hogy bíróság vizsgálja, és adott esetben megállapítsa a hátrányos megkülönböztetést, akár csak járulékos jelleggel is.

109. Természetesen a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy ez-e a nemzeti jog hatása. Mindenesetre megjegyzem, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelmében e bíróság által előadott magyarázatok szerint a hátrányos megkülönböztetés fennállásának megállapítására irányuló megállapítási kereset opcionális jellegű, és azon bíróság hatáskörébe tartozik, amely annak célszerűségéről dönt, így a sértett személynek nincs *joga*[52] arra, hogy a hátrányos megkülönböztetés fennállásának vizsgálatát és adott esetben megállapítását kérje.

110. Meg kell állapítani, hogy az ilyen helyzet – a 2000/43 irányelv 7. cikkének és a Charta 47. cikkének[53] megfelelően – nem nyújt garanciát a sértett személy számára, hogy bírósághoz fordulhasson a hátrányos megkülönböztetés fennállásának megállapítása érdekében.

111. Az alkalmazandó teszt szigorú. A sértett személy számára biztosítani kell a bírósághoz fordulás jogát. Ez a bírósághoz fordulás ugyanis a 2000/43 irányelv 7. cikkében és a Charta 47. cikkében foglalt hatékony bírói jogvédelemhez való jog lényeges tartalmának minősül, ily módon az eljárás megszüntetésének olyan eljárási mechanizmusa, amely azt eredményezi, hogy a hátrányos megkülönböztetést nem ismerik el és nem is állapítják meg, nem felel meg a Charta 52. cikkének (1) bekezdésében[54] előírt tesztnek.

112. Azonkívül, hogy az eljárást megszüntető eljárási mechanizmus akadályozhatja a bírósághoz fordulásnak a 2000/43 irányelv 7. cikkében és a Charta 47. cikkében megkövetelt lehetőségét, megjegyzem, hogy ha az ilyen mechanizmus anélkül szünteti meg a keresetet, hogy az alperes elismerte volna a hátrányos megkülönböztetés fennállását, e mechanizmus akadályozhatja a 2000/43 irányelv 8. cikkének hatékony alkalmazását, amely a bírói jogvédelem megerősítésére irányul.

113. Emlékeztetek arra, hogy e cikk szerint, amennyiben a sértett személy bíróság vagy más illetékes hatóság előtt olyan tényeket bizonyít, amelyekből vélelmezhető a hátrányos megkülönböztetés fennállása, az alperesre hárul annak bizonyítása, hogy nem sértették meg az egyenlő bánásmód elvét.

114. Márpedig a sértett személy nem tud ilyen tényeket bíróság előtt bizonyítani, mivel a keresete a követeléselismerés szakaszában megszűnik.

115. Ugyanis, noha az ombudsman úgy vélte, hogy az utas által hivatkozott hátrányos megkülönböztetés problémájára tekintettel az utas megérdemli a támogatását, a hatáskörrel rendelkező bíróság nem vizsgálta, hogy az utas bizonyított-e olyan tényeket, amelyek megalapozzák a hátrányos megkülönböztetés vélelmét. Az első- és másodfokon eljáró bíróságok úgy ítélték meg, hogy mivel a felperes kérelmének helyt adtak, mást már nem kell vizsgálni. Az utas tehát nem tudta előadni a hátrányos megkülönböztetés fennállásával kapcsolatos ügyét.

116. Ilyen esetben meg kell állapítani, hogy a 2000/43 irányelv 8. cikkét megfosztják a hatékony érvényesülésétől, és hogy a sértett személytől megvonják a lehetőséget, hogy a lényeges kérelmeinek egyikét meghallgassák.

52 Lásd ebben az értelemben: 2013. április 25-i Asociaţia Accept ítélet (C-81/12, EU:C:2013:275, 69. pont), amelyből kitűnik, hogy az érintett belső jog szerint a polgári jogi felelősség megállapítása iránti kereset puszta fennállása önmagában nem orvosolhatja a szankció ténylegességének esetleges hiányosságait, ha e jogorvoslati lehetőség a nemzeti jog releváns szabályai miatt a gyakorlatban nem vezethet eredményre.

53 Lásd ebben az értelemben: 2019. május 8-i Leitner ítélet (C-396/17, EU:C:2019:375, 62. pont), valamint jelen indítvány 56. pont.

54 Lásd: jelen indítvány 68. pont.

117. A Braathens, a svéd kormány és a Bizottság továbbá azzal érvel, hogy annak értékeléséhez, hogy az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló eljárási szabályok lehetővé teszik-e az uniós jog tényleges érvényesülésének biztosítását, azokat vissza kell helyezni az érintett belső jog egészébe, és figyelembe kell venni különösen más jogorvoslati lehetőségek[55] – a jelen esetben a jogellenes hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem céljából a büntetőjog területén előírt szabályok – fennállását.

118. E tekintetben megjegyzem, hogy a 2000/43 irányelv nem vonatkozik a büntetőeljárásokra,[56] és hogy a kérdést előterjesztő bíróság egyébiránt nem említette azokat, hanem az ezen irányelv végrehajtására irányuló polgári jogi jogorvoslati lehetőségeket hangsúlyozta. A tárgyalás során mindazonáltal megvitatták a büntetőeljárás megindításának lehetőségét, a Bíróság által a svéd kormányhoz intézett, írásban megválaszolandó kérdést követően. Ez utóbbi jelezte, hogy a jogellenes hátrányos megkülönböztetés büntetőeljárást von maga után. Amennyiben valamely magánszemély rendőrségnél tett feljelentését követően az ügyészség nem indít ilyen eljárást, e kormány kifejtette, hogy a magánszemélynek lehetősége van magánvádas eljárás megindítására. Az ombudsman nem vitatja a büntetőjogi fellépés lehetőségét, azonban hangsúlyozza, hogy csekély az eredményességének a valószínűsége, figyelemmel a felhasználható állami forrásokra, ami korlátozza azon ügyek számát, amelyek eljárás tárgyai lehetnek, valamint azt, hogy egy magánszemély nehezen tudja előterjeszteni a szükséges bizonyítékokat.

119. Mindazonáltal függetlenül egy ilyen eljárás igénybevételének könnyű vagy nehéz voltától, megjegyzem, hogy az ilyen jogorvoslati lehetőség nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a sértett személy a 2000/43 irányelv 8. cikke értelmében hatékony bírói jogvédelemben részesülne.

120. A büntetőeljárásnak ugyanis bizonyos korlátai vannak a bizonyításfelvétel tekintetében, amelyet a 2000/43 irányelv a polgári jogi kereset keretében kifejezetten el kívánt kerülni a hátrányos megkülönböztetés áldozata esetében.[57] Így kifejezetten megfordította a bizonyítási terhet a sértett javára annak érdekében, hogy segítse az egyenlő bánásmódhoz való joga megsértésének megállapítását.

121. Következésképpen a büntetőeljárás léte semmiképpen nem teszi lehetővé a 2000/43 irányelv 8. cikkében előírt bizonyítási szabályoknak megfelelő polgári jogi jogorvoslat hiányának orvoslását a követeléselismerés esetén a hátrányos megkülönböztetés alperes általi elismerése nélkül.

3. A jogviták gyors rendezése mechanizmusának a rendelkezési elven alapuló „szabad” meghatározásáról

122. A Braathens végül úgy véli, hogy az érintett tagállam jogában előírt követeléselismerési mechanizmus a megfelelő igazságszolgáltatásra irányul abban az értelemben, hogy lehetővé teszi a jogviták gyors rendezését a rendelkezési elvnek megfelelően. E mechanizmus különösen hasznos az érintett összegek tekintetében „kis értékű jogvitának” minősülő jogviták esetében, és a jogvita egyezség útján történő rendezésének lehetőségével hozzájárul a bíróságok túlterheltségének elkerüléséhez.

123. A megfelelő igazságszolgáltatás biztosítása az uniós jog szempontjából valóban jogszerű cél,[58] azonban úgy vélem, hogy a fenti elemzés teljes mértékben összeegyeztethető ezzel a célkitűzéssel.

55 E tekintetben az Unibet ítélet 54. pontjára hivatkoznak.

56 A büntetőjogi bizonyítási szabályokat a 2000/43 irányelv nem érinti, amint az a 8. cikkének (3) bekezdéséből kitűnik.

57 Lásd szintén: a kérdést előterjesztő bíróság által a jelen indítvány 29. pontjában tett állítások.

58 Lásd: 2010. március 18-i Alassini és társai ítélet (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 64. pont); 2012. szeptember 6-i Trade Agency ítélet (C-619/10, EU:C:2012:531, 57. és 58. pont).

124. Az uniós jog elismer minden, a Braathens által említett eljárási eszközt. A rendelkezési elvet – amely alapján a feleknek kell kezdeményezniük az eljárást, és amelyből következik, hogy a bíróság azon jogkörét, hogy hivatalból vegye figyelembe a jogalapokat, korlátozza a kereseti kérelemhez kötöttség, és hogy határozatát az elé terjesztett tényekre alapozza – olyan eljárási eszközként ismeri el, amelyet a tagállamok többsége támogat.[59] Az egyezséget a 2000/43 irányelv 7. cikke veszi számításba annak említésén keresztül, hogy a tagállamoknak lehetősége van békéltető eljárást előírni. Egyébiránt a kis értékű követelésekről szóló rendelet[60] kifejezetten ösztönzi az egyezséget.

125. Ezek az eszközök azonban egyáltalán nem ellentétesek a 2000/43 irányelvnek a jelen elemzésben javasolt értelmezésével.

126. A Braathens által hivatkozott rendelkezési elvet a 2000/43 irányelv által biztosított jogok figyelembevételével kell alkalmazni.

127. Ebből következik, hogy valamely, állítása szerint sérelmet szenvedett személy, mint amilyen az utas, a hátrányos megkülönböztetés miatt kártérítést, valamint e hátrányos megkülönböztetés elismerését kéri, egyezség csak azzal a feltétellel köthető, hogy az ellenérdekű fél a kérelmének mindkét részét elfogadja.

128. Kérelmének tárgya nem korlátozódhat a kártalanítás kifizetésére anélkül, hogy ne sértené a 2000/43 irányelv célját. Amint az bizonyítást nyert, a hátrányos megkülönböztetés fennállásának vitatása esetén e megkülönböztetés bíróság általi megállapításához való jog áll a Charta 47. cikke fényében vizsgált ezen irányelv középpontjában, és az az irányelv által védeni kívánt jog lényeges tartalmát érinti.[61] E jog korlátozása tehát nem tartja tiszteletben a Charta 52. cikke (1) bekezdésének egyik feltételét.

129. Megállapodás hiányában a 2000/43 irányelvnek a Charta 47. cikkével összefüggésben értelmezett elemzéséből az következik, hogy a felperes számára lehetővé kell tenni, hogy bíróság előtt érvényesíthesse az egyenlő bánásmódhoz való jogát, oly módon, hogy bíróság vizsgálja és adott esetben megállapítsa a hátrányos megkülönböztetés fennállását.

V. Végkövetkeztetés

130. Következésképpen azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést a következőképpen válaszolja meg:

A személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv rendelkezéseit, különösen annak az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkével összefüggésben értelmezett 7., 8. és 15. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az etnikai származáson alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértésére vonatkozó ügyben, amelyben a sérelmet szenvedett személy hátrányos megkülönböztetés miatt kártérítést követel, e személy jogosult arra, hogy bíróság vizsgálja, és adott esetben megállapítsa e hátrányos megkülönböztetést, ha a hátrányos megkülönböztetés feltételezett elkövetője kész a kártérítés

59 Lásd ebben az értelemben: 1995. december 14-i van Schijndel és van Veen ítélet (C-430/93 és C-431/93, EU:C:1995:441, 21. pont); 2007. június 7-i van der Weerd és társai ítélet (C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318, 35. pont).

60 A kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2007. L 199., 1. o., helyesbítés: HL 2015. L 141., 118. o.). Lásd még: a Bíróság által a 2010. március 18-i Alassini és társai ítéletben (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 64. pont) kifejtett megfontolásokat, amelyek szerint azok a nemzeti rendelkezések, amelyek a jogviták gyorsabb és költséghatékonyabb rendezését szolgálják, valamint tehermentesítik a bíróságokat, legitim közérdekű célkitűzéseknek felelnek meg.

61 Ezzel szemben olyan helyzetben, amikor a hatékony bírói jogvédelemhez való jog lényeges tartalmát nem érinti valamely nemzeti eljárási szabály, lásd: 2010. március 18-i Alassini és társai ítélet (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 65. pont).

megfizetésére, azonban megtagadja a hátrányos megkülönböztetés elismerését. Az eljárás megszüntetésére irányuló olyan eljárási mechanizmus, mint a követeléselismerés, nem vezethet más eredményre.